

MUZEUL ȚĂRII CRIȘURILOR

CRISIA

LI

O R A D E A • 2 0 2 1

Florin Ardelean, *Istoria presei culturale din Oradea. Studii (I)*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2019, 328 p.

Cristina Liana Pușcaș

Presa culturală din România a avut ca reper, timp de un secol și jumătate, Revista *Familia*, prima serie apărând la Pesta (1865-1880), apoi la Oradea (1880-1906), unde au fost tipărite și seriile următoare (cu excepția seriei IV), spre cinstea orașului de pe Criș. Florin Ardelean, cadru universitar la Specializarea Jurnalism a Universității din Oradea, este un temerar în ceea ce privește preocupările sale privind istoria presei, în special a celei bihorene. Volumul, care a văzut lumina tiparului în anul Centenarului bihorean, reprezintă o sinteză a ce a însemnat publicistica culturală, începând cu 1865 până în 2000. Nu doar Revista *Familia* face obiectul investigației academice, autorul aducând în spațiul public și alte publicații ale vremii: *Tribuna Bihorului*, *Cele Trei Crișuri*, *Unu*, *Familia română*, revistele ecleziastice: *Legea românească* și *Vestitorul Unirii*, respectiv face o trecere în revistă a publicațiilor instituționale – *Crisia*, *Biharea*, *Nymphaea*, *Cetatea Bihariei*, *Țara Crișurilor* și *Vestul românesc*.

În prima secțiune, „Iosif Vulcan și Revista *Familia*”, autorul volumului pune în evidență activitatea revuistică complexă a fondatorului a ceea ce se supra intitula *Foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrații*. Florin Ardelean analizează cele 1820 de numere ale primei serii, o cercetare care se întinde pe 42 de ani. „Iosif Vulcan nu a avut stofă de luptător martir”, constată Florin Ardelean, în schimb pragmatismul lui politic s-a îmbinat cu spiritul curajos al dialogului, care a servit neamului său. Astfel, Vulcan a jucat un rol hotărâtor în a promova valorile românești, limba, tradițiile, folclorul etc.

În spiritul vremii, a încercat să țină pas cu modernitatea, articolele despre tehnologie, psihologie, antropologie, arheologie, spiritism, noile descoperiri tehnice (telefonul, telegraful cu fir și fără fir), astronomia, reușind să capteze interesul față de noile provocări ale veacului. În opinia lui Florin Ardelean, Iosif Vulcan a reușit să netezească calea spre momentul 1918, chiar dacă nu a mai apucat să se bucure de roadele muncii sale. Vulcan a reușit să identifice câteva „căi de construcție a conștiinței naționale”, pe lângă Revista *Familia*, cea de-a doua cale fiind teatrul. „Iosif Vulcan a intuit faptul că o revistă, oricât de citită ar fi ea, de către preoți sau de către învățători, nu poate ajunge la cei mai mulți și neștiutori de carte. Pentru aceștia, soluția ingenioasă a fost teatrul”, remarcă Florin Ardelean. Iosif Vulcan a murit cu 11 ani înainte de a-și vedea rezultatele muncii sale, însă rămâne dovadă a calității sale morale și intelectuale seria I a Revistei *Familia*.

În ce privește seriile II (1926-1929) și III (1934-1940), editate la Oradea, de către M. G. Samarineanu, Florin Ardelean ține să amintească rolul jucat de Teodor Neș, unul dintre cei mai „interesanți colaboratori”. Fost bursier Gojdu, profesor al renumitului liceu orădean, Teodor Neș debutează cu articole despre educație și școală. Ulterior, în numărul inaugural al celei de-a III-a serii a Revistei *Familia*, Teodor Neș inaugurează, sub titlul „Figuri bihorene”, o rubrică care se va regăsi în monumentalul său volum „Oameni din Bihor (1848-1918)”.

Una dintre cele mai greu încercate perioade a fost cea a seriei V (1956-1990), perioada comunistă, Alexandru Andrițoiu asumându-și conducerea Revistei *Familia* „prin negocieri subtile cu cenzura, asumând concesii sub forma encomioanelor aniversare și editoriale publicate și scrise pe rând, ca obligație ce deriva din fișa postului, de către toți membrii redacției, Revista *Familia* a

devenit, prin seria a V-a, un reper al revuisticii literare românești în ceea ce privește componența critică”, menționează Florin Ardelean.

Sub genericul „Addenda”, în ultima parte a volumului autorul propune spre lectură două texte. Primul are în centrul cercetării personalitatea Mitropolitului ortodox Vasile Mangra și a preotului greco-catolic Vasile Lucaciu, fruntaș al mișcării naționale române. Două destine venite pe lume în același an 1852 (potrivit lui Teodor Neș), primul în localitatea Săldăbagiu, din Bihor, al doilea la Apa, Satu Mare, ambele sfârșite în mod tragic. Al doilea articol din „Addenda”, intitulat „Evreii din Oradea și parabola măslinelor zdrobite”, amintește de rolul jucat de comunitatea iudaică în dezvoltarea orașului de pe Criș și deportarea de către administrația maghiară a 27.000 de suflete în lagărele naziste.